

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio VIII. De virtutibus Cardinalibus. Et habet 4. art.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

Am spei fm q̄ est virtus Theologica, ita. s. q̄ beati-
tudo eterna iam nō sit futura, sed habita, cessat spēs
huius virtutis: vnde nō est in beatis spes, q̄ est virtus
Theologica. Pnt autē sācti aliqua sperare inhāre do-
diuino auxilio, vel ad se vel ad alios pertinentia fm
eōdem rōnē spei, nō autē fm p̄p̄riā rōnē spei quæ est
Theologica virtus. Et huius exēplū ecōtrario ī ma-
lis accipi pōt. Charitatis n. principale obiectum est
Deus: vnde quādiu aliq̄s diligit Deū, p̄ eandē virtu-
tē charitatis diiigit et proximum in Deo: sed si desi-
nat diligere Deum, poterit q̄dē diligere proximum
fm naturam, non tamen per virtutem charitatis,
cuius species soluitur remoto principali obiecto.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ desiderū ibi ponit
non q̄dem proprie, secundum q̄ est rei futura, sed
secundum q̄ excludit fastidium, per modum quo
Eccl. 22. dicitur, Qui edunt me adhuc esurient.

AD SECUNDVM dicēdū, q̄ timor est respectu mali.
Sub malo autē cōprehēdi pōt oīs defectus. Est autē
triplex hōis defectus. Vnus q̄dem poenę: & hunc q̄-
dē principaliter respicit timor seruilis. Alius autē est
defectus culpę. Et hunc defectū respicit timor filia-
lis vel castus, fm q̄ est in statu vię, in quo peccare
possumus. neutro autē modo erit timor in patria
sublata p̄tate culpę & poenę, fm illud Prou. 1. Abū-
dātia perfruct, malorū timore sublato. Est autē ter-
tius defectus naturalis. fm q̄ qlibet creatura in infi-
nitū distat a Deo. Qui defectus nunquā tollitur. Et
hūc defectū respicit timor reuerēntialis, q̄ erit in pa-
tria, q̄ reuerēntiā exhibebit suo creatori ex cōsidera-
tione maiestatis eius, in p̄p̄riā desiliē paruitatē: sed
obiectum spei quod est beatitudinē eē futurā, tol-
letur ea superueniēte. Et ideo spes non remanebit.

AD TERTIVM dicēdū, q̄ cōtinuatio beatitudinis
nō hēt rōnē futuri: q̄ in quātū aliq̄s hō sit beatus,
eternitatē participat, ī qua nō est p̄teritū & futurū:
vnde in beatitudine illa dī vita aeterna. Dato ēt q̄ ha-
beret rōnē futuri, nō hēt rōnē ardui, respectu eius
q̄ iā beatitudinē obtinet. Ex hoc. n. ipso accepit nō
solū facultatē, sed et necessitatē quādā nunquā pec-
candi: sed sp̄ p̄manēdi. Et iō totaliter tollit rō spei.

AD QVARTVM dicēdū, q̄ rō illa p̄cedit de eo
q̄ cadit sub spe, non principaliter, sed secundario.

AD QVINTVM dicēdū, q̄ quādiu remanet p̄ci-
pale obiectū spei, eadē virtute spei spat aliq̄s bona
sibi & alijs: sed remoto principali obiecto, pōt q̄dē
alijs sperare aliquo modo, sed non fm virtutē spei.

AD SEXTVM dicēdū, quōd eo modo conue-
nit sāctis orare, sicut & sperare: non quidem per
virtutem spei, quæ ponitur Theologica virtus.

AD SEPTIMVM dicēdū, q̄ si accipiat primū p̄ci-
piū mouēs ad terminū, verū est idē eē p̄cipiū mo-
tus ad terminum, & q̄tis ī termino: sed si accipiat
aliq̄d secundarium & instrale, q̄dā sunt p̄cipia mo-
tus, q̄ cessant, cum puentum fuerit ad terminum, si-
cut naus cessat, & impulsio vēti cū puētum fuerit
ad portum. Et hoc mō charitas q̄ est primum mo-
uēs, manet in termino beatitudinis, nō autē spes q̄
est secundarium principium appropriatum motu.

AD OCTAVVM dicēdū, q̄ auctoritates ille lo-
quunt de iustitia & rectitudine vię, secundum sta-
tum p̄sēntis vię, quo mouentur ad rectitudinē.

AD NONVM dicēdū, q̄ certitudo quæ est in
beatis de perpetua stabilitate, non est per aliquid,
quod expectetur futurum, sed per id quod iam ac-
ceperunt: vnde non pertinet ad rationem spei.

AD X. dicēdū, quōd sicut Philosophus di-

cit in 3. Physico. in motibus accipiuntur magis, &
minus loco contrariorum, vt magis, & minus albi
loco albi, & nigri: & similiter magis, & minus bo-
num loco boni, & mali. Sic igitur beatitudo super-
ueniens euacuat spem, non sicut bonum malum,
sed minus bonum: sicut iuuentus pueritiam.

AD XI. dicēdū, q̄ obiectum alicuius virtutis
pōt deesse dupliciter. Vno modo, cū possibile sit
habēdi. Et sic etiā obiecto nō habito pōt esse actus
virtutis, & virtus super hac cōditione, si factus ad
esset. Alio modo, cū impossibilitate habēdi. Et sic
nec habitus, nec actus manet. Frustra n. remaneret
Et hoc mō tollit obiectū spei in patria: q̄a nūquam
de cetero erit possibile beatitudinem esse futurā.

AD XII. dicēdū, q̄ fortitudo illa, quæ erit in san-
ctis, nō erit cōsequens ex principio p̄sēntis
est ex perfecta inhēntione ad omnipotentē Deū, nō
autē erit ordinata, vt ad finē, sed magis sine cōse-
quens, vt dictum est. Et ideo non est similis rōi de
spe, quæ non datur, nisi propter motum in finem.

AD XIII. dicēdū, q̄ maiestas Dei nō est minor
quā eius bonitas. Sed charitas alio modo se ha-
beret ad bonitatem, quā spes ad maiestatem: quia
charitas de sui ratione importat vnionem. Et ideo
perficitur in patria. Spes autem importat distantiam,
quæ repugnat statui patrię.

AD XIV. dicēdū, q̄ fides, & spes habent rōnē
fundamenti, vel parietis ex parte eius, q̄ est p̄feci-
tionis in eis. Ex eo, q̄ fides inhæret primæ verita-
ti: spes autē summæ maiestati: non autē ex hoc est
imperfectio in vtraque, inquantū fides est non
apparentiū, & spes non habitōriū. Et ideo in statu
perfectę beatitudinis, quando charitas, quæ nihil
de iui ratione imperfectiois importat p̄fecturam,
fidei succedet perfectus fundamentum maiestatis vi-
sio aperta, & spei perfectior paries, scilicet cōmpe-
hensio plena, secundum illud 1. Cor. 9. Sic certis,
vt comprehendatis.

AD XV. dicēdū, q̄ gloria corporis detrahunt
in sanctis a gloria animę. Et ideo habentibus glo-
riam animę, quæ est potior, gloria corporis non
habet rationem ardui.

AD XVI. dicēdū, q̄ Christus sperauit secun-
dum communem rationem spei: non autem
buit spem, quæ est virtus Theologica, quia beati-
tudo non erat ei futura, sed p̄sēns.

QVÆSTIO V.

De virtutibus Cardinalibus.

In quatuor articulos diuisa.

¶ Primo enim queritur, Vtrum prudentia, iustitia,
fortitudo, & temperantia sint virtutes Cardina-
les.

¶ Secundo, Vtrum virtutes sint connexę, vt quę ha-
bet vnā, habeat omnes.

¶ Tertio, Vtrum omnes virtutes in homine sint
æquales.

¶ Quarto, Vtrum virtutes Cardinales maneat in
patria.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Prudentia, Fortitudo, & Temperantia sint
virtutes Cardinales.

QVÆSTIO est de virtutibus Cardinalibus. Et primo q̄rit, vtrū istę sint quatuor
virtutes Cardinales. s. Prudentia, iustitia,
Fortitudo, & Tēperantia. Et vtrū p̄ nō sūt
cū

enim q̄ nō distinguuntur adinuicē, nō debēt adinuicē connumerari, quia distinctio est causa numerū, vt dicit Dam. Sed prædictæ virtutes nō distinguuntur adinuicē, dicit. n. Greg. in 22. Morali. Prudentia vera non est, quæ iusta, & temperans, & fortis non est: nec perfecta temperantia, quæ fortis, iusta, & prudens non est: neque fortitudo integra, quæ prudens, temperans, & iusta non est: nec vera iustitia, quæ prudens, fortis, & temperans non est. ergo nō debent dici hæc quatuor virtutes Cardinales.

¶ 2 Præ. Virtutes videntur dici Cardinales, ex eo q̄ sunt alijs principales: vñ quas quidam Cardinales aliquando principales vocat, vt patet p̄ Greg. 22. Moralium. Sed cū finis principalis sit huius, quæ sunt ad finem, principales esse videntur virtutes Theologicae, quæ habet vltimū finē p̄ obiecto, q̄ prædictæ virtutes quæ sunt circa ea, quæ sunt ad finem: ergo nō debent dici prædictæ quatuor virtutes Cardinales.

¶ 3 Præ. Ea q̄ sunt diuersorum generum, nō debent poni in vna coordinatione: sed prudentia est in genere virtutū intellectualiū, vt patet in 6. Ethic. Aliæ vero res sunt virtutes morales. ergo inconuenienter ponuntur prædictæ quatuor virtutes Cardinales.

¶ 4 Præ. Inter intellectuales virtutes sapientia est principalior quàm prudentia, vt Philo. probat in 6. Ethico. quia sapientia est de diuinis, prudentia autē est de humanis. Si igitur debuit aliquid virtutis intellectualis poni inter virtutes Cardinales, potius debuit poni sapientia quasi principalior.

¶ 5 Præ. Ad virtutes Cardinales aliæ debēt reduci. Sed Philo. in 2. Ethic. cōdiuidit quædam alias virtutes fortitudinē, & temperantiam, liberalitatem, & magnanimitatem, & huiusmodi, quæ sic non reducuntur. non ergo prædictæ virtutes sunt Cardinales.

¶ 6 Præ. Illud, q̄ nō est virtus, non debet poni inter virtutes Cardinales: sed temperantia non videtur esse virtus: non. n. habet alijs virtutibus habitus, ut patet in Paulo q̄ habebat oēs alias virtutes, & tamē temperantia non habebat: inerat. n. adhuc in membris eius concupiscentia, s̄m illud Roma. 7. Video alia legem in membris meis repugnantem legi mēris meæ. Temperatus autem differt in hoc a cōtinēte, q̄ temperatus non habet concupiscentias prauas, continens autē habet, sed non sequitur eas, ut patet per Philo. in 7. Ethico. ergo inconuenienter enumerantur prædictæ quatuor Cardinales virtutes.

¶ 7 Præ. Sicut per virtutē homo ordinat ad seipsum, ita & ad proximū. Sed quæ virtutes ponuntur, quibus homo ordinat ad seipsum. s. fortitudo, & temperantia ergo etiā duæ virtutes debent poni quibus aliquid ordinat ad proximū, & non solum iustitia.

¶ 8 Præ. Augu. dicit in lib. de Moribus Eccle. q̄ virtus est ordo amoris. Sed amor gratiæ comprehendit sub duobus præceptis. s. dilectionis Dei, & proximi. ergo nō debēt esse, nisi duæ virtutes Cardinales.

¶ 9 Præ. Diuersitas materiae, quæ est s̄m extensionē, facit solum diuersitatem secundum numerum: diuersitas autem materiae, quæ est secundū diuersas acceptiones forma, facit differentiā secundum genus: pp̄ quod corruptibile, & incorruptibile differunt genere, ut dicitur 10. Metaph. sed prædictæ virtutes differunt s̄m diuersitatem materiae habentis rationem diuersam recipiendi formam: nam modus rationis circa materiam temperantiae ponitur secundum refranationē passionum, circa materiam autē fortitudinis secundum quēdam conatum ad id a quo passio retrahit. ergo prædictæ virtutes diffe-

A runt genere. non ergo debent coniungi in vna ordinatione virtutum cardinalium.

¶ 10 Præ. Ratio virtutis moralis sumitur secundum quod attingit rationem, vt patet per Philosophum in 2. Ethicor. Qui definit virtutem per hoc, quod est secundum rationem rectam: sed ratio recta est regula regulata a prima regula, quæ est Deus, a qua etiam virtutem regulandi habet. ergo virtutes morales præcipue habent rationem virtutis ex eo, quod attingunt primam regulam scilicet Deū. Sed virtutes Theologicae quæ sunt circa Deum, non dicuntur cardinales. ergo neque virtutes morales debent dici cardinales.

¶ 11 Præ. Principalis pars animæ est ratio: sed temperantia & fortitudo non sunt in ratione, sed sunt irrationabilium partium, vt Philo. dicit in 3. Ethic. ergo non debent poni virtutes cardinales.

¶ 12 Præ. Laudabilius est dare de suo, q̄ reddere vel non auferre alienum. Sed primum pertinet ad liberalitatem, secundum ad iustitiā. ergo liberalitas magis debet poni virtus cardinalis, quàm iustitia.

¶ 13 Præ. Illud maxime vñ esse virtus cardinalis, q̄ est firmamentum aliorum. Sed huiusmodi est humilitas. Dicit. n. Greg. q̄ qui ceteras virtutes sine humilitate congregat, quasi pulueres in vētum portat. ergo humilitas debuit poni inter virtutes cardinales.

¶ 14 Præ. Virtus est perfectio quædam, vt patet per Philo. in 6. Phys. Sed sicut dicitur Iac. 1. Patientia perfectum opus habet. ergo patientia tanquam perfectior poni debuit inter virtutes Cardinales.

¶ 15 Præ. Philo. dicit in 4. Ethic. q̄ magnanimitas operatur magnū in virtutibus, & est velut ornamentū alijs virtutibus. Sed hoc maxime vñ pertinere ad principalem virtutis. ergo magnanimitas videt esse virtus Cardinalis. Inconuenienter igitur annumerantur prædictæ quatuor virtutes Cardinales.

SED CONTRA, est quod Ambrosius dicit super illud Luca, Beati pauperes spiritu. Scimus virtutes esse quatuor Cardinales: temperantiam, iustitiam, prudentiam, fortitudinem.

RESPON. Dicendum, q̄ cardinalis a cardine dicitur, in quo ostium vertitur, secundum illud Prover. 26. Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo: vnde virtutes cardinales dicuntur in quibus fundatur vita humana. per quā in ostiū introitur: vita autē humana quæ est hoī proportionata, in hoc hoīe inuenitur. Primo quidem natura sensitua, in qua cōuenit cum brutis: ratio practica quæ est hoī propria secundum suum gradum, & intellectus speculatiuus qui non perfecte in hoīe inuenitur, sicut inuenitur in Angelis, sed secundum quandam participationem aīæ. Ideo vita contemplatiua non est proprie humana, sed super humana: vita autem voluptuosa quæ inhæret sensibilibus bonis, non est humana, sed bestialis: vita ergo proprie humana est vita actiua, quæ consistit in exercitio virtutum moralium. Et ideo proprie virtutes cardinales dicuntur in quibus quodāmodo vertitur & fundatur vita moralis, sicut in quibusdam principijs talis vite: pp̄ quod & huiusmodi virtutes principales dicuntur. Considerandum est autem, q̄ de rōne actus virtuosī quatuor existunt. Quorum vnum est, vt substantia ipsius actus sit in se modificata, & ex hoc actus dicitur bonus, quasi circa debitam materiam existens, vel debitis circumstantijs vestitus. Secundum autē est, vt actus sit debito modo se habēs ad subiectū, ex quo firmiter subiecto inhæreat. Tertium autē est, vt actus sit debito modo

Cap. 6. 10. 5

Cap. 10. in Prin. tom. 5.

Homil. 7. in Euang. in fine illius.

Lib. 7. Phys. c. 17. & 18. tom. 2.

Cap. 3. ante med. tom. 5.

Lib. 5. super Iud. 2. illud de sermone leui & beatitudinibus a med. 10. 5. Idem 1. 2. q. 61. art. 1. Et 1. serm. de 318 q. 222. 1.

Lib. 3. cap. 1. a medio. & cap. 8. Ca. 1. a med.

Cap. 10.

Cap. 3. & 5. tom. 5.

Ca. 6. 10. 5.

Cap. 7. 10. 5.

Cap. 9. circa hanczo.

Ca. 14. 10. 5.

modo proportionatus ad aliqd extrinsecum, sicut ad finē. Et hæc qdem tria sunt ex parte eius, quod per rōnem dirigitur. Quartum autē ex parte ipsius rōnis dirigentis. scilicet cognitio. Et hæc quatuor Philosophus tangit in 2. Ethic. ubi dicit q non sufficit ad virtutem q aliqua sint iuste vel temperate comparata, quod pertinet ad modificationem actus. Sed alia tria requiruntur ex parte operantis. Primum quidem ut sit sciens, quod pertinet ad cognitionē dirigentem. Deinde q sit eligens, & reeligens propter hoc, id est propter debitum finē, quod pertinet ad rectitudinē actus in ordine ad aliqd extrinsecū. Tertium est si firme & immobiliter adhareat & operetur. Hæc igitur quatuor, scilicet cognitio dirigens, rectitudo, firmitas, & moderatio, & si in omnibus virtutis actibus requirantur, singula tamen horum principalitatem quandam habent in specialibus quibusdam materijs & actibus. Ex parte cognitionis practicæ tria requiruntur. Quorum primum est cōsiliū, secundum est iudicium de consilijs, sicut etiam in ratione speculativa inuenitur inuētio, vel inquisitio, & iudicium. Sed quia intellectus practicus præcipit fugere, vel prosequi quod non facit speculatiuus intellectus, ut dicitur in 3. de Anima, ideo tertio ad rōnem practicam pertinet præmeditari de agendis, & hoc est præcipuū ad quod alia duo ordinantur. Circa primum autem perficitur homo per virtutem eubulix, quæ est bene cōsiliativa. Circa secundum autem, perficitur homo per finesim, & gnōnem, quibus homo fit bene iudicatus, ut dicitur in 6. Ethic. Sed per prudentiam fit ratio bene præceptiua, ut ibidem dicitur. Vnde manifestum est, q ad prudentiam pertinet id, quod est præcipuū in cognitione dirigente. Et ideo ex hac parte ponitur prudentia virtus cardinalis. Similiter etiā rectitudo actus per comparisonem ad aliqd extrinsecum, habet quidem rationem boni & laudabilis etiam in his, quæ pertinent ad vnum fm seipsum, sed maxime laudatur in his quæ sunt ad alterū, quando, si homo actum suum rectificat non solum in his quæ ad ipsum pertinent, sed etiā in his in quibus cum alijs communicat. Dicit enim Philosophus in 3. Ethic. q multi in proprijs quidem virtute vti possunt, in his autem quæ sunt ad alterum non possunt. Et ideo iustitia ex hac parte modo coaptatur, & adequatur alijs, cum quibus communicare habet: vnde & vulgariter dicitur iusta illa, quæ sunt debito modo coaptata. Moderatio autem, siue refrenatio ibi præcipue laudem habet & rationem boni, ubi præcipue passio impellit, quam rō refrenare dēt, ut ad mediū virtutis perueniatur. Impellit autē passio maxime ad prosequendas delectationes maximas, quæ sunt delectationes tactus. Et ideo ex hac parte ponitur cardinalis virtus tēperantia, quæ reprimit cōcupiscētijs delectabiliū fm tactum. Firmitas autē præcipue laudē hēt & rōnem boni in illis, in quibus passio maxime mouet ad fugā. Et hoc præcipue est in maximis periculis, quæ sunt pericula mortis. Et ideo ex hac parte fortitudo ponitur virtus cardinalis, p quā homo circa mortis pericula intrepide se hēt: harū autē quatuor virtutū prudētia qdem est in rōne, iustitia autē est in voluntate. Fortitudo autē in irascibili, tēperantia autē in concupiscibili, q solæ potētia possunt esse principia actus humani. i. uoluntarij: vnde patet rō virtutum cardinaliū, tū ex parte modorū virtutis, quæ sunt quali rōnes formales, tū

etiā, ex parte materijs, tum etiam ex parte subiecti. Ad primum ergo dicendum, q de pdictis quatuor virtutibus Cardinalibus aliqui dupliciter loquuntur. Quidā. v. n. pdictis quatuor nominibus ad significādū generales modos virtutū, puta cōm cognitionē dirigentē, vocātes prudentiā, cōm rōtitudinē adēquātē actus humanos, vocātes iustitiā, cōm moderatiōnē refrenantē appetitū hominis a tēporalibus bonis, vocātes temperantiā, cōm firmitatem animi stabilientē hominem in bono, insulū quorūcumq; malorū, fortitudinē appellantes. Et ita vti his nominibus Aug. in lib. de moribus Eccle. Et fm hoc pot intelligi pdictum verbum Greg. qd vna harū cōditionum ad verā virtutis rōnem non sufficit, nisi oēs pdictæ cōditiones concurrant. Secundum hoc ergo pdicta quatuor dicuntur quatuor virtutes, nō pp diuersas species habituum, quæ attenduntur secundū diuersa obiecta, sed fm diuersas rōnes formales. Alij verō sicut Arist. in lib. Ethic. loquunt de pdictis quatuor virtutibus fm sunt speciales virtutes determinatæ ad proprias materias. Et fm hoc etiā potest verificari dictū Greg. per modum. n. cuiusdam redundantijs, pdictæ virtutes sunt circa illas materias, in quibus possunt commendari prædictæ generales quatuor virtutes cōditiones: vnde fm hoc fortitudo temperans est, & tēperantia fortis, qd qui pot refrenare appetitum suum ne cōsequatur cōcupiscētijs delectationū, qd pertinet ad temperantiam, multo magis potest refrenare motū audacie in periculis. Et similiter pot stare firmus cōtra pericula mortis, multo magis pot stare firmus cōtra illecebras voluptatū. Et fm hoc id, quod est principaliter temperantia, nō sit ad fortitudinē, & cōuerso, & eadē rōne in alijs. Ad secundum dicendū, q in fine appetitus hominis quiescit: & ideo virtutum Theologicarū q sunt circa finem vltimum principalitas nō comparatur cardini q mouet, sed magis fundamento, & ceteri quæ sunt stātia, & quiescentia, secundum illud ad Ephes. 3. In charitate radicari, & fundari. Ad tertium dicendū, q fm Philosophus in 6. Ethic. prudentia est recta rō agibilium. Agibilia autem dicuntur moralia opera, ut ex his quæ ibi dicuntur patet. Et ideo prudentia conuenit cum moralibus virtutibus, quantum ad sui materiam. Et propter hoc connumeratur eis, licet quantum ad suam essentiam, vel subiectum, sit intellectualis. Ad quartum dicendū, q sapientia ex hoc ipso q nō est circa humana, sed circa diuina, nō cōuenit cū virtutibus moralibus in mā: unde nō cōnumeratur virtutibus moralibus, ut simul eū eis dicitur Cardinalis virtus, qd ipsa rō cardinis repugnat cōbinationi, qd non est sicut ostium, quo intratur ad aliqd aliud, sed magis actio moralis est ostium, per quod ad contemplationem sapientiæ intratur. Ad quintum dicendū, q si prædictæ quatuor virtutes accipiuntur fm q significant generales cōditiones virtutū, fm hoc oēs virtutes speciales quibus Philosophus tractat in lib. Ethic. reducuntur ad has quatuor virtutes, sicut species ad genus. Si vero accipiuntur secundum, q sunt speciales virtutes circa quādam materias principales, sic alie reducuntur ad eas, sicut secundarium ad principale, ut etiam pelia quæ moderatur delectationem iudi potest reduci ad temperantiā, quæ moderatur delectationes tactus unde, & Tullius in secundo Rhetorice ponit alias virtutes esse partes harū quatuor. Quod potest intelligi.

Phil. 6. 3. tom. 5.

Phil. 6. 4. tom. 5.

Phil. 6. 4. tom. 5.

Phil. 6. 10. & 11. tom. 5.

Cap. 1. in cor. med. & fin.

Intelligi dupliciter, vno modo q̄ sint partes subie...

Ad vi. dicendū, q̄ non est de ratione tēperātia; q̄ oēs prauas concupiscentias excludat; sed q̄ tēperatus non patiat̄ aliquas tales concupiscentias vehemētes & fortes, sicut patiat̄ illi, qui nō studuerunt concupiscentias refrānare. Paulus igitur patiebatur concupiscentias inordinatas propter fomitis corruptionē; nō tñ fortes neq; vehemētes, q̄ audebat eas reprimere castigādo corp̄ suū & in seuitate redigēdo; vnde vere tēperatus erat.

Ad vii. dicendū, q̄ iustitia per quā ordinamur ad alterū, nō est circa passiones proprias, sed circa operationes, quibus cōicamus cū aliis, sicut sunt emptio & venditio, & alia hmōi. Tēperantia autē, & fortitudo sunt circa proprias passiones. Et ideo sicut in homine est vna vis appetitiua sine passione, volūtas: dūc autē cū passionē, i. concupiscibilis & irascibilis: ita est vna virtus cardinalis ordinans ad proximū, dūc autē ordinātes hoīem ad seipsū.

Ad viii. dicendū, q̄ charitas dī esse oīs virtus nō essentialiter, sed casualiter, quia, sicut charitas est mater omnīū virtutū. Sēper autē effectus magis multiplicatur q̄ causa, & ideo oportet aliarū virtutū esse maiorem multiplicatē, quā charitatis.

Ad ix. dicendū, q̄ diuersa rō receptionis pōt esse, vel ex parte materiæ quæ receptiua est formæ, & talis diuersitas facit diuersitatem generis: vel ex parte formæ, quæ diuersimode receptibilis est in materia. Et talis diuersitas facit diuersitatem speciei: & ita est in proposito.

Ad x. dicendū, q̄ virtutes morales attingunt rōnē sicut regulā proximā: Deū autē sicut regulā primā. Res autē specificantur secundum propria & proxima principia, nō secundū principia prima.

Ad xi. dicendū, q̄ principalis pars hominis, est pars rationalis. Sed rōnale est duplex, s̄per essentialis & per participationem. Et sicut ipsa rō est principalior, quā vires participantē ratione: ita etiam prudentia est principalior, quā alie virtutes.

Ad xii. dicendū, q̄ virtutes cardinales dicuntur principaliores oīs aliis, nō quia sunt oīs aliis perfectiores: sed quia in eis principaliter versat̄ humana vita, & super eas alie virtutes fundātur. Manifestū est autē, q̄ humana vita magis versat̄ur circa iustitiam, q̄ circa liberalitatē, vti mur autem iustitia ad omnes: liberalitate autē ad paucos, ipsa autē liberalitas supra iustitiā fundatur: non, n. esset liberalis donatio nisi aliquis daret de suo: per iustitiā autem distinguuntur propria ab alienis.

Ad xiii. dicendū, q̄ humilitas firmat oēs virtutes indirecte, remouendo quæ bonis virtutum operibus insidiantur, vt peccant: sed in virtutibus cardinalibus firmantur alie virtutes directe.

Ad xiiii. dicendū, q̄ patientia includit in fortitudine, nā fortis hē: id qd est patiens, vt. l. non cōturbetur ex imminētib. malis, & ēt addit amplius, vt. l. in mala imminētia exiliat s̄m q̄ oportet.

Ad xv. dicendū, q̄ ex hoc ipso q̄ magnanimitas est ornatus aliarū virtutū, manifestatur q̄ alias virtutes p̄supponit, in quibus fundatur. Et ex hoc apparet, quod alie sunt magis principales q̄ ipsa.

ARTICVLVS II.

Secundo q̄ritur, vtrū virtutes sint cōnexæ; vt q̄ hēt vnā, habeat oēs. Et videtur quod non. Di-

A cit Beda super Lucā, q̄ sancti magis humiliantur de virtutibus quas non habent, quā extollātur de virtutibus quas habent, ergo quasā habēt & quasdam nō habent, non ergo virtutes sunt connexæ.

¶ 2 Præ. Hō post penitentiā est in statu charitatis: de his autē patit̄ difficultatē operandi pp̄ cōsuetudinē p̄cedentē, vt dicit Aug. contra Iulianū. Et sic hmōi difficultas v̄r provenire ex habitu cōtrario virtuti, p̄ malā cōsuetudinē acquisitā, cū quo nō pōt simul esse virtus ei cōtraria. ergo aliquis pōt habere vnā virtutē, s. charitatem, & carebit aliis.

¶ 3 Præ. In omnibus baptizatis charitas inuenit̄: sed quidā baptizati non habent prudentiā, vt patet maxime in morionibus, & phreneticis, qui nō possunt esse prudētes secundū Philosophū; & ēt in quibusdā adultis simplicibus, qui non bene vidētur esse prudentes: cū non sint bene consiliariū, quod est opus prudentiæ. non ergo qui habet vnā virtutē, s. charitatem, habet omnes alias.

¶ 4 Præ. Secundū Philo. in 6. Ethic. prudentia est recta rō agibilis, sicut ars est recta rō factibilis. Sed hō pōt habere rectam rationē circa vnū genus factibilis, puta circa fabrilis, & nō habebit rectā rōnē, puta circa alia artificialia, ergo ēt pōt hēre prudentiā circa vnum genus agibilis, puta circa iustitiam, & nō habebit circa aliud genus, puta circa fortitiam, & ita poterit habere vnā virtutē absque alia.

¶ 5 Præ. Philo. dicit in 4. Ethic. q̄ non oīs liberalis est magnificens, & tñ vtrumq; est virtus. s. liberalitas, & magnificencia, & similiter dicit, quod aliq̄ sunt moderati, non tamen magnanimi. non ergo quicumq; habet vnā virtutē, habet omnes.

¶ 6 Præ. Apostolus dicit 1. ad Cor. 12. Diuisiones gratiarū sunt, & postea subdit. Alij datur p̄ spiritū sermo sapiētia: alij sermo sciētia (q̄ sūt intellectuales virtutes) alij fides (q̄ est virtus Theologica) ergo aliquis habet vnā virtutē & non habet aliam.

¶ 7 Præ. Virginitas est qdā virtus, vt Cypri. dicit. Sed multi habēt alias virtutes, qui nō habēt virginitatē, ergo nō quicumq; hēt vnā virtutē, habet oēs.

¶ 8 Præ. Phil. dicit in 6. Ethic. q̄ Anaxagorā qdā, & Thaletē sapiētēs qdā dicimus, nō autē prudentes: sed sapiētia & prudentia sūt qdā virtutes intellectuales: ergo aliquis pōt habere vnā virtutē sine aliis.

¶ 9 Præ. Phil. in eodē lib. dicit, q̄ quidā habēt inclinationē ad vnā virtutē, & nō ad aliā. potest ergo cōtingere, q̄ aliquis exercitetur in adū. vnus virtutis, & nō i actib. alteri: sed ex exercitio actū acquirunt qdā virtutes, vt patet per Philo. in 2. Ethic. ergo saltem virtutes acquisite non sunt connexæ.

¶ 10 Præ. Virtus & si s̄m aptitudinē sit annexa, tñ s̄m esse perfectū nō est annexa, vt dī in 2. Ethic. manifestū est ēt q̄ nō est a fortuna q̄ s̄m sunt a fortuna, sunt p̄ter electionē. Relinquitur ergo q̄ virtus requiratur in nobis vel a proposito vel a Deo: sed a proposito (vt v̄r) potest acquiri vna virtus sine alia, quia vnus pōt habere intentionē ad acquirēdū vnā virtutē, & nō aliā. Similiter ēt & a Deo, quia aliquis pōt petere a Deo vnā virtutē & non aliā, ergo oīs modis vna virtus potest esse sine alia.

¶ 11 Præ. Finis in moralib. cōparatur ad actus virtutū in moralibus, sicut in demonstratiuis principiis ad cōclusiones: sed hō pōt hēre vnā cōclusionē sine alia. ergo pōt habere vnā virtutē sine alia.

¶ 12 Præ. Aug. dicit in quadam epist. de sententia Iacobi, quod non est diuina sententia, qua dicitur, qui habet vnā virtutē, habet omnes, & q̄ homo pōt habere vnā virtutē sine alia, puta misericordiā, & nō continentia, sicut & in mēbris corporis.

Quæst. dis. S. Tho. NN vnum

Cap. 5. to. 5.

Cap. 2. non procul a pr. tom. 5.

Ca. 7. a medio tom. 5.

Ca. 13. to. 5.

Cap. 1. & 2. tom. 5.

Ca. 1. clarine ab 6. ad 13. tom. 5.

vnum potest esse illuminatum, sine decorum, aut sanum sine alio, ergo virtutes non sunt connexæ. ¶ 13 Præf. Ea q̄ sunt connexa, aut hoc est ratione principij, aut rōne subiecti, aut rōne obiecti: sed nō ratione principij quod est Deus, quia s̄m hoc omnia bona que sunt a Deo, essent cōnexa: nec est ratione subiecti, qd̄ est anima, quia secundū hoc oēs non essent connexæ: nec iterum ratione obiecti, quia per obiecta distinguuntur: non est autem idē principij distinctionis, & cōnexionis, ergo &c. ¶ 14 Præf. Intellectuales virtutes nō habent cōnexionē cū moralib. sicut patet maxime de intellectu principiorū qui pōt haberi sine moralib. virtutibus: sed prudentia est virtus intellectualis, quæ pōt nūtur vna cardinaliū. ergo nō habet cōnexionē cū alijs cardinalibus, quæ sunt virtutes morales. ¶ 15 Præf. In patria non erit fides & spes: sed tantum erit ibi charitas, ergo etiam in statu perfectissimo virtutes non erunt connexæ.

¶ 16 Præf. In Angelis in quibus non sunt virtutes sensitiue, & similiter a se separata, habent charitatem & iustitiam, quæ est perpetua & immortalis: non autē habent temperantiam, & fortitudinem, quia hæc virtutes sunt irrationabilium partium, vt dicitur in 3. Ethico. ergo virtutes non sunt connexæ. ¶ 17 Præf. Sicut sunt virtutes qd̄a animæ, sunt etiā qd̄a virtutes corporales: sed in virtutib. corporalibus non est cōnexio, quia aliquis hēt visum, qui nō hēt auditū. ergo neq; etiam in virtutibus animæ. ¶ 18 Præf. Dicit Greg. super Ezechielem, q̄ nemo repente fit summus: & in Psal. 83. dicitur, q̄ ibunt de virtute in virtutem. non ergo simul acquirunt virtutes, sed successiue: & ita virtutes non sunt connexæ.

Cap. 10. in princ. 105.

Homil. 1. in Ezechiel a medio.

Lib. 5. ca. 25. pau. 2. pri. lib. 1. de offic. 1. de vici. 22. Mor. 6.

Gloss. ordi. ibi ex Hieronymo. Com. 17. & 19. 10. 2.

esp. 5. to. 5.

SED CONTRA est, quod Ambr. dicit super Luc. Connexæ sunt & concatenatæ, vt qui vnā habuerit omnes habere videatur.

¶ 2 Præf. Greg. dicit 22. Moral. q̄ si vna virtus sine alia habeatur, aut virtus non est, aut perfecta non est. Sed perfectio est de ratione virtutis: virtus .n. est perfectio quædam, vt dicitur in 7. Physic. ergo virtutes sunt connexæ.

¶ 3 Præf. Super illud Ezech. duæ pennæ singulorum iungebantur, glossa dicit, quod virtutes sunt coniunctæ, vt qui vna cauerit alia careat.

RESPON. Dicendū, q̄ de virtutibus dupliciter possumus loqui, vno modo de virtutibus perfectis: alio modo de virtutibus imperfectis. Et perfectæ quidē virtutes connexæ sibi sunt: imperfectæ autē virtutes non sunt ex necessitate connexæ. Ad cuius euidentiā sciendum est, q̄ cum virtus sit quæ hominē bonū facit, & opus eius bonum reddit, illa est virtus perfecta, quæ perfecte opus hominis bonū reddit, & ipsum bonū facit: illa autē est imperfecta, quæ hominē & opus eius reddit bonū, non simpliciter, sed quantum ad aliquid. Bonū autem simpliciter in actibus humanis inuenitur, per hoc q̄ pertingitur ad regulam humanorū actū, quæ quidem est vna quasi homogenea, & propria homini. Ratio recta: alia autē est sicut prima mēsurā transcendens quod est Deus. Ad rationem autē rectā attingit hō per prudentiā, quæ est recta rō agibilium, vt Phil. dicit in 6. Ethic. Ad Deū autē attingit homo per charitatē, secundū illud 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Sic igit̄ est triplex gradus virtutū. Sunt .n. qd̄a virtutes oīno imperfecte, quæ sine prudentiā existunt, nō attingentes rōnē rectā, sicut sunt inclinationes quas aliqui habēt ad aliqua virtutū opera, etiā ab

ipsa natiuitate s̄m illud Iob 31. Ab infantia creuit mecum misericordia, & de vtero egressa est in me. Inuimodi autē inclinationes nō simul inveniuntur, sed quidam habent inclinationē ad vnum, quidē ad aliud: hæc autē inclinationes non habent rationē virtutis: quia virtute nullus male vitur secundu Aug. hōi autē inclinationibus potest aliquis male vti, & nocere, si sine discretionē vti, sicut equus si visu careret tanto fortius impingeret, quanto fortius curreret. vnde Grego. dicit in 2. Moral. q̄ contra virtutes, nisi ea quæ apperunt, prudētē agunt virtutes esse nequaquā possunt; vnde ibi inclinationes, quæ sunt sine prudentiā, non habent perfectiōē rōnē virtutis. Secundus autē gradus virtutū est illarū, quæ attingunt rōnē rectā: non tamen attingunt ad ipsum Deū per charitatē, hæc quidē aliquo qualiter sunt perfectæ per comparationē ad bonū humanum, non tamen sunt simpliciter perfectæ: quia non attingunt ad primā regulā, quæ est vltimus finis vt Aug. dicit contra Iulianū. vnde & deficiunt a vera rōne virtutis: sicut & morales inclinationes absq; prudentiā deficiunt a vera rōne virtutis. Tertius gradus est virtutum simpliciter perfectarū quæ sunt simul cū charitate. hæc virtutes faciunt actū hominis simpliciter bonū, quod attingentē vsq; ad vltimum finē. Est autē considerandum vltē, q̄ sicut virtutes morales esse non possunt absq; prudentiā, ratione iam dicta, ita prudentiā potest esse sine virtutib. moralibus, ita prudentiā recta ratio agibilium. Ad ipsam autē rectam rationē in quolibet genere requiritur, q̄ aliquis habeat estimatiōē, & iudiciū de primis ex quibus rō illa procedit: sicut in geometria, nō potest aliquis habere estimatiōē, nisi habeat rectam rationem circa principia geometricalia, principalia autē agibilium sunt finis humani sumitur ratio agendorum. De sine autē aliquis

rectā existimationem per habitum virtutis moralis, quia vt Philof. dicit in 3. Ethic. qualis virtus est, talis & finis vti ei: sicut virtuoso videtur appetibile, vt finis bonū quod est secundū virtutem, & virtuoso illud quod pertinet ad illud virtutem, est simile de gustu infecto & sano. vnde delectatur q̄ quicunq; habet prudentiam, habet et virtutes morales. Similiter est quicunq; habet charitatem, oportet q̄ habeat oēs alias virtutes. Charitas nō in homine ex infusione diuina, s̄m illud Rom. Charitas Dei diffusa est in cordib. nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Deus autē datur quæcūq; dat inclinationē, dat et formas aliquas, quæ sunt principia operationum & motū, ad res inclinatur a Deo, sicut igni dat scintillam per quā p̄p̄te & facilius sursum tendit. vnde vt dicitur Sap. 8. Dispōnit omnia sciuit. oportet q̄ q̄ similiter cum charitate infundantur habitus les formæ, expedite p̄ducetes actus ad quos charitas inclinatur. Inclinatur autem charitas ad omnes actus virtutū, quia cum sit circa finem virtutis, importat omnes actus virtutū. Quilibet autem virtus, ad quā pertinet finis imperat his, quæ sunt circa finem, sicut militans equestris, & equus stris frānorum factrici, vt dicitur in 1. Ethic. vnde secundū decentiā diuinā sapiētia & bonitas est charitatem, simul habitus omnium virtutū infunduntur. Et ideo dicitur primæ ad Corint. 13. Charitas patiens est, benigna est, &c. Sic ergo si accipimus virtutes simpliciter perfectas, connexæ sunt per charitatem, quia nulla virtus talis sine charitate haberi potest, & charitate habita oēs habentur.

Si aut accipiamus virtutes pfectas i secudo gradu respectu boni humani, sic connectuntur per prudentiam: quia sine prudentia nulla virtus moralis esse potest, nec prudentia haberi potest si cui deficiat moralis virtus. Si tamen accipiamus quatuor cardinales virtutes, sicut qd important quasdam generales condiciones virtutum, sicut hoc habent connexionem, ex hoc qd non sufficit ad aliquem actum virtutis qd ad sit vna harum conditionum, nisi omnes adsint. Et secundum hoc, videtur assignare causas connexionis. Grego. 21. Moralium.

Ad primum ergo dicendum, qd pp inclinationem qd est ex natura vel ex aliquo dono gratie, qua habet aliquis, magis ad opus vnius virtutis qd alterius contingit, qd aliquis promptior est ad actum vnius virtutis, qd alterius: sicut hoc dicuntur sancti aliquas virtutes habere, ad quarum actus magis sunt prompti, & aliquas non habere ad quas sunt minus prompti.

Ad 11. dicendum, qd cum habitus secundum se facit prompte & delectabiliter operari, potest hoc impediri per aliquid superueniens: sicut habes habitum scientie, interdum impeditur ad eius usum per somnolentiam vel ebrietatem vel aliquid huiusmodi. Sic ergo iste qui penitens, consequitur cum gratia grati faciente, charitatem, & oes alios habitus virtutum sed pp dispositiones ex actibus priorum peccatorum tenentur patitur difficultatem in executione virtutum, quas habitualiter recipit. Quod quidem non contingit in virtutibus acquisitis per exercitium actuum, per quos simul & contraria dispositiones tolluntur, & habitus virtutum generantur.

Ad 12. dicendum, qd ille qui baptizatur, simul cum charitate recipit, & prudentiam, & oes alias virtutes: sed de necessitate prudentia non est, vt homo sit bene consiliarius in oibus, puta in mercationibus, & rebus bellicis, & hmoi, sed in his qd sunt necessaria ad salutem, quod non deest oibus in gratia existens, quantuncumq; sunt simplices, sicut illud 1. Ioa 3. Vnctio docebit vos de oibus: nisi forte i aliquibus baptizatis impediatur actus prudentie pp corporale defectum, vel etatis sicut in pueris, vel prae dispositionis, sicut i morionibus, & phreneticis.

Ad 13. dicendum, qd artificialia diuersorum generum habent principia omnino disparata. Et ideo nihil prohibet habere artem circa vnu genus eorum, & non circa aliud; sed principia moralium sunt ordinata ad invicem, ita qd per defectum vnius sequeretur etiam defectus in alijs: puta si quis deficeret ab hoc principio quod est concupiscentias non esse sequendas, quod pertinet ad concupiscentiam, sequeretur interdum qd sequendo concupiscentiam faceret iniuriam, & sic violaretur iustitia: sicut etiam in vna & eadem arte vel scientia, puta in geometria error vni principij, inducit errorem in tota scientia. Et inde est, qd non potest esse aliquis sufficiens prudens circa materiam vni virtutis, nisi sit prudens circa oes.

Ad v. dicendum, qd potest dici, qd contingit esse aliquem liberalem, sed non magnificum quantum ad actus, quia aliquis parum habet, potest in usu eius quod habet exercere actum liberalitatis, non autem magnificetia: quis aliquis habeat habitum per quem est magnificetia actum exerceret, si materia adesset. Et similiter dicendum est de moderantia, & magnanimitate. Ista ratio tenenda est oino in virtutibus infusis. In virtutibus et acquisitis per actum potest dici, qd ille qd acquisiuit habitum liberalitatis in usu parum substantie, nondum acquisito habitu magnificetia, sed habitu liberalitatis actu, est in proxima dispositione vt acquirat habitum magnificetia per modicum actum. Quia igitur in pro-

pinquo est, vt habeatur, idem videtur ac si haberetur, quia quod parum deest quasi nihil deesse videtur, vt dicitur in 2. Physic.

66. 56. 10. 5.

Ad sextum dicendum, qd sapientia, & scientia non accipiuntur in illis verbis Apostoli, neque sicut sunt virtutes intellectuales, que in connexionem non habent, vt infra dicitur, neque sicut sunt dona Spiritus sancti, que connexionem habent sicut charitatem, sed secundum sunt gratia gratis data, prout. sicut aliquis abundat scientia, & sapientia, vt possit edificare alios ad fidem, & Dei cognitionem, & tradicentes arguere. vnde & Apostolus non dicit Alii datur sapientia, alii scientia: sed alii datur sermo sapientia, alii sermo scientia. vnde Augu. dicit in 13. de Trin. qd hmoi scientia non pollent fideles plurimi, quamuis ipsa fide polleant. Fides est non accipitur ibi pro fide informi, vt quidam dicunt, quia donum fidei esse est omnibus: sed accipitur pro quadam fidei constantia seu certitudine, que interdum abundat etiam in peccatoribus.

In solut. ad 8. argu.

14. de Trin. c. 5. tom. 3.

Ad septimum, dicendum, qd virginitas, sicut quodam non nominat virtutem, sed quendam perfectionis statum virtutis: non autem oportet, qd quicunq; habet virtutem, habeat eam sicut gradum perfectum. Et ideo sine virginitate, castitas, & alie virtutes haberi possunt: vel si detur, qd virginitas sit virtus, hoc erit sicut importat habitum mentis ex quo aliquis eligit virginitatem conservare pp Christum. Et hic quidem habitus esse potest et in his, qui carnis integritate carent, sicut & habitus magnificetia potest esse sine magnitudine diuitiarum.

Ad octavum dicendum, qd virtutes intellectuales non sunt connexae ad invicem, & hoc propter tria. Primo quidem, quia que sunt circa rerum diuersa genera non sunt coordinata ad invicem, sicut & de artibus dictum est. Secundo, quia in scientiis non convertibiliter se habent principia, & conclusiones. ita. sicut quicunq; habet principia, habet conclusiones, sicut in moralibus dictum est. Tertio, quia virtus intellectualis non habet respectum ad utilitatem per quam ordinatur homo ad ultimum finem. Et ideo hmoi virtutes ordinantur ad aliqua particularia bona: pura geometria ad dimetiendum circa abstracta quaedam, Physica circa mobilia, & sic de alijs. vnde eadem ratione non sunt connexae, qua nec virtutes imperfectae, vt supra dictum est.

In solut. ad 4. arg.

In corp. ar.

In corp. ar.

Ad nonum dicendum, quod quaedam virtutes sunt que ordinant hominem in his, que occurrunt in vita humana, sicut temperantia, iustitia, mansuetudo, & hmoi. Et in talibus necesse est, quod homo dum exercitatur in actu huius virtutis, vel simul et exerceat in actibus aliarum virtutum, & tunc acquirat oes habitus virtutum simul, vel oportet quod bene se habeat in vno & male in alijs, & tunc acquirat habitum contrarium alteri virtuti, & per consequens corruptionem prudentie, sine qua nec dispositio, qua acquisiuit per actus alicuius virtutis habet proprie rationem virtutis, vt supra dictum est. hmoi autem habitibus acquisitis circa ea, que communiter in vita occurrunt, virtualiter iam habentur quasi in propinqua dispositione, si qui alii habitus virtutum sunt, quorum actus non occurrant frequenter in conversatione humana, sicut de magnificetia, & magnanimitate dictum est.

In corp. ar.

In sol. ad 5. argum.

In corp. ar.

Ad x. Dicendum, quod virtutes acquisite causantur a proposito, & necesse est, quod simul causentur in homine, qui sibi proponit acquirere unam virtutem. Et non acquirat nisi simul acquirat prudentiam cum qua oes habentur, vt dictum est. Virtutes

Quæst. dif. S. Tho. NN 2 autem

SECONTRA Apocal. 21. dicitur, q' latera ciuitatis sunt equalia: per quæ latera signantur virtutes secundum g' ergo virtutes sunt equalia.

¶ 2. Prat. Dicit Aug. in 6. de Tri. Quæcūq; sūt equalia in fortitudine, equalia sunt in prudētia & temperatā. Si. n. dixeris equalia esse istos fortitudine, sed illū præstare prudētia, sequit' q' huius fortitudo minus prudēs sit. Ac per hoc nec fortitudine equalia erūt, qm̄ est illius fortitudo prudētor. At queita de ceteris virtutibus inuenies, si oēs eadē cōsideratione pcurras. Nō autē oporteret eos, q' sunt equalia in vna virtute, esse equalia in aliis; nisi oēs virtutes in uno homine sint equalia.

¶ 3. Prat. Greg. dicit super Ezech. quod fides, spes, charitas & operatio sunt equalia. ergo pari rōne omnes alie virtutes sunt equalia.

¶ 4. Prat. Eze. 47. d'f. mēsuræ vnus quatuor erant. glo. quibus p'ficimus ad virtutē: sed quæ sūt vni' mēsuræ: sunt equalia. ergo omnes sunt equalia.

¶ 5. Prat. Dam. dicit naturales sūt virtutes, & equaliter insunt oibus s'm esse accidentis. ergo virtutes secundū suum esse accidentis sunt equalia.

¶ 6. Prat. Maioris virtutis actū debet maius premium. Si ergo in hoīe esset vna virtus maior q' alia, sequeretur q' eidem homini deberetur maius, & minus premium, quod est inconueniens.

¶ 7. Prat. Si simpliciter sequit' ad simpliciter, & magis sequitur ad magis: sed ad hoc q' vna virtus habeatur, sequitur q' oēs habeantur; quia virtutes sunt connexę, ut supra dictum est. ergo ad hoc q' vna magis habeatur, sequitur quod oēs magis habeantur. oportet ergo oēs virtutes esse equalia.

RESPON. Dicendū, quod equalia & inæqualia dicuntur s'm quātitatē, unū. n. in quantitate equalia d'f, sicut in qualitate simile, & in substantia idē, ut patet in 5. Meta. Quantitas autem importat rōnē mēsurę, quæ primo quidem inuenitur in numeris, secundario autem in magnitudinibus, & quodam alio modo in omnibus aliis generibus, ut patet in 10. Metap. In quolibet. n. genere id, quod est simplicissimum & perfectissimum, est mēlura omnium aliorum, vt in coloribus albedo, & in motibus motus diurnus: eo quod vnaqueq; res tanto pfectior est, quanto magis accedit ad primū sui generis principū. Ex quo patet q' pfectio vni' seu iulq; rei s'm q' attenditur mēsuratio eius est a primo principio: similiter quantitas eius. & hoc est quod Aug. dicit in 8. de Trini. quod in his que nō mole magna sunt, idem est, esse melius qd' maius. Cum autē cuiuslibet formę non subsistentis esse cōsūt in eo, qd' subiecto vel materie inest, dupliciter pōt eius quātitas seu pfectio cōsiderari. Vno modo, s'm rōnē p'prie speciei. Alio modo, s'm esse, quod habet in materia seu subiecto. Secundum quidem rōnē p'prie speciei, formę diuersarum specierum sunt inæquales: sed formę vnus speciei quedā quidē possunt esse equalia, quedā autē nō.

Oportet enim principium specificū accipi in aliquo indiuisibili. Differentia. n. huiusmodi principii speciem variat. & ideo si in hoc principio esset additio vel subtractio ex necessitate species variarentur. vnde & Philo. dicit in 8. Meta. quod spēs rerum sunt, sicut numeri, in quibus vnitas addita vel subtracta variat speciem. Quedam vero formę sunt quæ sortiuntur speciem per aliquid sue essentię, sicut omnes formę absolutę, siue sint substantiales, siue accidentales. & in talibus impossibile est quod in eadem specie secundum hunc modum vna forma maior alia inueniatur. Non. n.

A est vna albedo, secundū se cōsiderata magis albedo, q' alia. Quedā vero formę sunt, quæ sortiuntur speciem ex aliquo extrinseco ad quod ordinant, sicut motus fortis specię ex termino: vnde vnus motus est maior alio, s'm propinquitatē vel distantiam a termino. & similiter inueniuntur quedā qualitates, quæ sunt dispositiones in ordine ad aliquid, sicut sanitas est quedā cōmēsuratio humorum in ordine ad naturā animalis, quod dicitur sanum. & ideo aliquis gradus cōmēsurationis humorum, in Leone est sanitas, qui in homine est set infirmitas. Quia ergo secundū gradū cōmēsurationis sanitas nō recipit specię, sed secundū naturā animalis ad quam ordinatur, cōtingit ē, q' in eodem animali vna sanitas est maior q' alia, vt d'f. 10. Eth. inquantū. l. diuersi gradus cōmēsurationis humorū possunt esse in quibus saluat cōuenientia humanę naturę. & eodē modo se habet in sciētia quæ recipit vnitatē ex vnitate subiecti. vñ i vno pōt esse geometria maior q' in alio, inquantū nouit plures cōclusiones ordinatas ad cognitionem geometrię, quod est magnitudo. Similiter ē secundū quātitatē perfectionis, quā habent huiusmodi formę secundū q' insunt materia vel subiecto, qdā formę vni' speciei inæquales esse possunt, inquantū insunt s'm magis & minus: qdā vero magis & minus inesse nō possunt. Non. n. quecūq; forma dat speciem subiecto cui inest, pōt inesse magis & minus: quia sicut dictū est principū specificū oportet in indiuisibili cōsistere: qd' inde est, quia nulla forma substantialis recipit magis & minus. Similiter ē si qua forma specię sortiatur s'm aliquid, qd' secundū suā rōnē est indiuisibile, non d'f secundū magis & minus. & inde est, q' binarius & quilibet alia spēs numeri q' specificat secundū vnitatē additā, non recipit magis & minus. & eadē rō est in figuris q' secundum numerū specificant, vt triangulus & quadratū, & in quantitatib. determinatis, vt bicubitū & tricubitū, & in relationib. numeralib. sicut duplū & triplū. Formę vero q' neq; dant spēm subiecto, neq; sortiuntur specię ex aliquo, qd' secundū rōnē suā sit indiuisibile, possunt inesse s'dm magis & minus, vt albedo & nigredo & alia huiusmodi. Ex his igitur patet, q' dupliciter pōt aliquid se ad diuersas formas habere, circa equalitatē & inæqualitatē.

Quedā. n. formę sunt, q' in eadē spē inæqualitatē nō recipiūt, neq; s'dm se vt vna earū sit maior, q' alia eiusdē speciei: neq; s'dm esse, vt, l. magis insit subiecto, & huiusmodi sunt oēs formę substantiales, quedā vero inæqualitatē nō recipiūt s'dm se, sed solū secundū q' insunt subiecto, sicut albedo, & nigredo, qdā vero inæqualitatē recipiūt s'dm se nō tñ secundum q' insunt subiecto: sicut triangulus d'f maior triangulo, eo q' linee vnus trianguli sunt maiores, q' alterius, quāuis ordinent ad aliqd vñ specificās: nō tñ vna superficies est magis triāgula quā alia. Quedā vero sunt que recipiūt inæqualitatē, & secundum se & secundū q' insunt subiecto, sicut sanitas & sciētia & motus. Est. n. motus inæqualis, vel quia maius spaciū pertrāsit, vel quia mobile velocius mouetur. Similiter ē sciētia est maior vnus quā alterius, vel quia cōclusiones plures nouit, vel quia eadē res melius scit. Similiter pōt esse sanitas inæqualiter: vel quia gradus cōmēsurationis in vno est propinquior debite & pfectę equalitati q' in alio: vel quia circa eundē gradū cōmēsurationis vnus firmius se habet, quā alius & melius. His igitur visis

cit-

Cap. 101.

Li. 3. cap. 14. non p'ual a hanc illi-

Ar. 5. p'at.

1. 2. q. 6. ar. 2. 1. 2. q. 3. d. 1. 3. ar. 4. Com. 1. 6. 26. com. 3.

Can. 3. 10.

de Trini. 8. com. 3.

om. 100.

1. 3.

8. 2.

Ca. 3. parum a prin. 105-5.

circa æqualitatē & inæqualitatem virtutū dicendum est, q̄ si loquamur de inæqualitate virtutū, quæ attenditur secundum se ipsas, sic virtutes diuersarum specierum possunt esse inæquales. Cū enim virtus sit dispositio perfecti ad optimum, ut dicitur in 7. Eth. illa virtus perfectior & maior est, quæ ad maius bonum ordinatur. & s̄m hoc virtutes Theologicae, quarum obiectū est Deus, sunt alijs potiores: inter quas tñ charitas est maior, quia propinquius Deo coniungit, & spes maior q̄ fides, quia. s̄ spes aequaliter mouet affectū in Deū: fides autem facit Deum in homine esse per modum cognitionis. Inter alias autem virtutes prudentia est maxima, quia est moderatrix aliarum: & post hanc iustitia per quam homo bene se habet non solum in seipso, sed ad alium: & post hanc fortitudo per quam homo propter bonū, cōtēnit pericula mortis: & post hanc tēperantia per q̄ hō pp bonum cōtēnit maximas delectationes corporaliū: sed in eadē specie virtutis non pōt huiusmodi inæqualitas inueniri, sicut inuenitur in eadem specie scientiæ: quia non est de rōne scientiæ, q̄ habens aliquam scientiam sciat omnes cōclusiones illius scientiæ: est autem de ratione virtutis, vt habens aliquam, bene se habeat in omnibus, quæ ad virtutem illam pertinent. Secundum vero perfectionem vel quantitatem virtutis, ex parte illa qua inest subiecto, pōt esse inæqualitas etiā in eadem specie virtutis in quantum vnus habentium virtutem melius se habet ad ea, quæ sunt illius virtutis q̄ alius, vel propter meliorem dispositionē naturalem, vel propter maius exercitium, vel propter melius iudiciū rationis, vel propter gratiæ donum, quia virtus neq; dat speciē subiecto, neq; habet aliquid indiuisibile in sui ratione: nisi s̄m Stoicos, qui dicebant nullum habere virtutē, nisi eā haberet in summo, & s̄m hoc oēs sunt habentes eandē virtutē equaliter: sed hoc nō videt esse de rōne alicuius virtutis: quia talis diuersitas in modo participandi virtutē, attendit s̄c̄m p̄dicta, quæ nō pertinet ad rōnē alicuius particularis virtutis, puta castitatis vel similiū. Sic igitur in diuersis, virtutes inæquales esse possunt, & sequuntur ad diuersas species virtutis, & et s̄c̄m qd̄ inest subiecto, quantum est ad vnam speciem virtutis: sed in vno & in eodē homine sunt quidem virtutes inæquales, s̄c̄m quantitatem vel perfectionē, quā virtus s̄c̄m se habet. Secundū vero illā quantitatem & perfectionē, quā hēt virtus, s̄c̄m q̄ inest subiecto, simpliciter quidē oportet oēs virtutes esse æquales, eadem rōne qua & sunt cōnexæ: quia æqualitas est quadā cōnexio in quantitate: vnde & æqualitatis rōnem aliqui assignant s̄c̄m q̄ p̄ quatuor virtutes cardinales intelliguntur quidam generales modi virtutū: & huiusmodi est rō Augustini in 6. de Trini. Aliter vero assignari pōt s̄c̄m dependentiā virtutum moralium a prudentia, & omnium virtutū a charitate: vnde vbi est equaliter charitas, oportet oēs virtutes esse æquales s̄m formalem perfectionē virtutis, & eadē rōne de prudentia per cōparationem ad virtutes morales. Secundum quid vero possunt virtutes esse inæquales in uno & eodē, sicut & nō connexæ s̄m inclinationē potētē ad actū, quæ est ex natura vel ex quacūq; alia causa. & pp hoc quidā dicunt, q̄ sunt inæquales s̄c̄m actū: sed hoc nō est intelligendū nisi s̄c̄m inæqualitatem inclinationis ad actum.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ rō illa procedit de inæqualitate, q̄ est, & attendit s̄m ipsas virtutes,

non de inæqualitate, q̄ est secundū inesse ipsarū, de qua nunc loquimur. Charitas. n. ur. dicitur est, s̄m se est maior oibus aliis virtutibus: sed tñ ea crecente etiā proportionaliter crecent oēs alię virtutes in vno & eodē hoīe: sicut digiti manus s̄m se sūt inæquales tñ proportionaliter crecent. Et similiter dicendū est ad secundū, tertiu, quartum, quintū, & sextū, & etiā ad septimū, qd̄ s̄m eodē modū p̄babat alijs virtutibus esse fortitudinē maiore. Similiter etiā ad octauū qd̄ eodē mō p̄cedit de iustitia licet iustitia, q̄ est tota virtus, nō sit illa iustitia, quæ ponit virtus cardinalis, & similiter et dicendū ad nonū, quia in hoc oēs virtutes hominū in summo p̄ distinguuntur s̄m maiore & minore perfectione speciei, & similiter etiam dicendū ad decimū, quia etiam hoc modo vitia sunt inæqualia.

AD XI. dicendū, q̄ vnus magis laudat de virtute q̄ de alia, pp maiore promptitudinē ad actū.

AD XII. dicendū, q̄ vbi est maior habitus, oportet q̄ sit maior actus secundū inclinationē habitus pōt tñ esse in hoīe aliqd̄ vel impediens vel dīpōnēs ad actū, qd̄ per accidens se habet ad habitum, sicut habitus scientiæ impeditur, ne ad actū p̄tate p̄ ebrietatē, & ideo secundum hmodi impediētia vel auxilia ad agendū potēt q̄nq; esse augmētū in actū, non existente augmēto circa habitum.

AD XIII. dicendū, q̄ in habitibus acquiritur exercitiū causat maiore habitū: tñ p̄ accidēs pōt impediri habitus iā ex pluribus actibus acquiritur, ut nō magis possit ī actū p̄cedere, sicut dicitur.

AD XV. dicendū, q̄ in rebus naturalibus virtus æqualis forma, potēt esse inæqualitas actus propter aliquod impedimentum accidentale.

AD XVI. dicendū, quod potentia virtutis naturalis secundum se ipsas, in quantum scientia potentia secundum propriam rationem est p̄dicta: alia: & hoc etiam modo dictum est, quod virtutes sunt inæquales.

AD XVI. dicendū, quod virtutes in quantum proportionaliter ut dictum est, unde ex hoc accedat requirit quod inæqualiter habeantur.

AD XVII. dicendū, q̄ status patrię opponitur deī, ratione aperte uisionis, quam non consequitur aliquis per augmētum charitatis, vnde nō oportet quod crescente charitate fides minuat.

AD PRIMVM uero eorum que in contrariis obiecta sunt, & secundum tertiu & quartū, potēt resposio ex his que dicta sunt.

AD QUINTVM dicendū, quod Dam. intelligit virtutes equaliter in omnibus esse.

AD SEXTVM dicendū, quod premium estiale respondet radici charitatis. & ideo si est dicitur quod virtutes non sint æquales, tamen dicitur premium debetur uni homini, propter identitatem charitatis. Septimum concedimus.

ARTICVLVS IIII.

Primum virtutes cardinales manent in patria.

QVARTO queritur, utrū virtutes cardinales manent in patria. & ut q̄ nō. Dicit enim Greg. 16. Moral. quod accidentia vite cōparata cōtēpore transeunt. non ergo manent in patria.

¶ 2. P̄t. Habito sine nō sunt necessaria ea q̄ sunt ad finē, sicut postq̄ puenit ad portū nō necessaria est nauis: sed virtutes cardinales in hoc distunguntur a Theologicis, quod theologicę hnt ultimam fidē pro obiecto, cardinales autē sunt circa ea, que sunt ad finē: ergo qñ peruentum fuerit ad ultimam finē in patria, nō erit necessaria virtus cardinalis. ¶ 3. P̄t. Sublato fide cessat id, qd̄ ē ad finē. Sed virtutes

ca. 191 & 18. comib.

ca. 4. 10. 3.

virtutes cardinales ordinantur ad bonū civile, quod non erit in patria, ergo neque virtutes cardinales erunt in patria.

¶ 4 Præterea. Id nō dicitur manere in patria, sed magis euacuari, qd nō manet sūm pōriā spēm, sed solū sūm cōem generis rōnem. sicut fides dicitur euacuari q̄ ui maneat cōgnitio quæ est genus eius: sed virtutes cardinales nō remanēt in patria, sūm proprias spēs secundum quas distinguuntur. Dicit enim Aug. 12. super Gene. ad lit. quōd vna ibi & tota uirtus est amare quod uideris, ergo uirtutes cardinales non manent in patria: sed euacuantur.

¶ 5 Præterea. Virtutes habent spēm ex obiectis: sed obiecta virtutū cardinaliū nō manēt in patria. nam prudētia est circa dubia de quibus est cōsiliū: iustitia autē est circa cōtractus & iudicia: fortitudo autē est circa pericula mortis. tēperātia autē circa cōcupiscentias ciborū & uenereorū. q̄ oia nō erunt in patria. Sed dicendū, q̄ in patria habebūt alios actus.

¶ 6 Sed cōtra, diuersitas eius qd cadit in definitio ne altius rei, diuersificat spēm eius: sed actus cadit in definitione habitus. Dicit n. Aug. in lib. de Bon. coniu. quōd. habitus est quo quis agit cum tempus affuerit, ergo si sunt diuersi actus, erunt & habitus specie differentes.

¶ 7 Præterea. Secundum Plotinum, ut Macr. refert, alie sunt uirtutes purgati animi, & alie uirtutes politice: sed uirtutes purgati animi, maxime uidentur esse uirtutes, quæ sunt in patria: uirtutes autē quæ sunt hic, sunt uirtutes politice: ergo uirtutes, quæ sunt hic, non manent: sed euacuantur.

¶ 8 Præterea. Plus distat status beatorum & uiatorū, quā in status domini & serui, aut uiri & mulieris in uita presentis: sed secundum Philo. in 1. Politic. alia est uirtus domini, & alia est uirtus serui, & similitur alia uiri & alia mulieris. ergo multo magis alie sunt uirtutes uiatorum & beatorum.

¶ 9 Præterea. Habitus uirtutū sunt necessarij ad habitandum possibilitatem ad actum: sed huiusmodi habitatio sufficiens fiet ibi per gloriam. non ergo erunt necessarij habitus uirtutum.

¶ 10 Præterea. Apost. probat 1 ad Corin. 13. Quōd charitas est excellētior alijs, q̄a non euacuatur: sed fides, & spes quæ euacuātur sunt nobiliores uirtutibus cardinalibus, q̄a habet nobiliss obiectum. s. Deum, ergo uirtutes cardinales euacuantur.

¶ 11 Præterea. Virtutes intellectuales sūt nobiliores moralibus, ut patet 1. 6. Eth. sed uirtutes intellectuales nō manēt, q̄a sciētia destruetur, ut dicit 1. Cor. 13. ergo nec uirtutes cardinales manebunt in patria.

¶ 12 Præterea. Sicut Iacobi primo dicitur patientia opus perfectū habet, sed patientia nō manet in patria, nisi secundum præmiū, ut dicit Aug. 14. de ciui. Dei. ergo multo minus alie uirtutes morales.

¶ 13 Præterea. Quædam uirtutes cardinales. scilicet tēperātia & fortitudo sunt in potētis aīe sensitiuæ, sunt n. irrationabiliū partiū aīe ut patet p. Philo. in 3. Ethic. Sed partes aīe sensitiuæ neq; sūt in angelis, neq; p̄n: esse in aīa separata, ergo in nōi uirtutes nō sūt in patria, neq; in angelis, neq; in aīabus separatis.

¶ 14 Præterea. Aug. dicit 13. de ciui. Dei, q̄ in patria uacabimus, uidebimus, amabimus, laudabimus: sed uacare est actus sapiētiae, uidere actus intellectus, amare actus charitatis, laudare actus patriæ: ergo ista sola erūt ī patria, nō autē uirtutes cardinales.

¶ 15 Præterea. In patria erūt hoīes similes angelis, ut dicit Matth. 22. Sed secundum sobrietatem homines non assimilātur angelis, ad quos non pertinet cibus & potibus uu. ergo sobrietas nō erit in patria,

A & pari ratione nec alie huiusmodi uirtutes. Sed contra est, quod dicitur sap. 1. Iustitia perpetua & immortalis.

¶ 2 Præterea. Sapient. 8. dicitur de diuina sapientia, q̄ sobrietate, & prudentiam docet iustitiam & uirtutem, quibus in uita nihil utilius est hoībus: sed in patria erit plenissima participatio sapientie, ergo huiusmodi uirtutes plenius erunt in patria.

¶ 3 Præterea. Virtutes sunt diuinitate spirituales: sed spiritualium diuitiarum maior copia est in patria quam in uia, ergo huiusmodi uirtutes plenius in patria abundabunt.

RESPOND. Dicendū, q̄ in patria manēt uirtutes cardinales, & habebūt ibi alios actus quā hic, ut Aug. dicit 13. de Tri. q̄ nunc agit iustitia in subueniēdo miseris, qd prudētia in precauēdis insidijs, qd fortitudo in pferendis molestijs, qd temperātia in coerēdis delectationibus prauis, nō ibi erit ubi nihil omnino male erit, sed iustitie erit regēti Deo subditū esse, prudētie nullū bonū Deo pponere uel equare, fortitudinis ei firmissime coherere, tēperātie nullo defectu noxio delectari. Ad cuius euidētā sciētā est, q̄ sicut Philo. dicit in 1. de celo. Virtus importat ultimū potētia. Manifestū est autē, q̄ in diuersis naturis diuersum est potentie ultimū, q̄a altioris nature est maior potētia, ad plura & maiora se extēdēs. & ideo illud qd est uirtus uni, nō est uirtus alteri, puta, hoīs uirtus determinatur ad ea, quæ sunt præcipua in humana uita: sicut tēperātia humana est, q̄ a rōne homo nō discedat p̄ maximas delectationes: sed eas magis sūm rōnem moderetur, fortitudo autē humana est, ut p̄ bonum rōnis firmiter stet contra maxima pericula quæ sunt pericula mortis: sed quia diuine potētie ultimū nō attenditur secūdo ista, sed sūm aliquid altius pertinens ad infinitatē potētie eius: ideo fortitudo diuina est eius immobilitas, tēperātia erit cōuersio mētis diuine ad seipsam, prudētia autē est ipsa mēs diuina, iustitia autē Dei est ipsa lex eius perennis. Est autē considerandum, q̄ diuersa ultima dupliciter accipi possunt. Vno modo, sūm q̄ accipiuntur in eadem serie motus. Alio modo, secundum q̄ accipiuntur ut omnino disparata, & adinuicē nō ordinata. Si igitur accipiuntur diuersa ultima, quæ sub vna serie motus ordinant, esse diuersa ultima faciunt diuersas spēs motus: non autē diuersificat spēm principij moti, eo qd id est principij motus, qd mouet a principio usq; ad finē, & huius exemplū accipere possumus in ædificatione, in qua ultimus terminus est forma domus cōpleta: possunt tñ alia ultima accipi sūm complexione singulariū partiū domus. vnde ut Philo. dicit in 10. Ethic. Alius spēs motus est fundatio domus, quæ terminatur ad fundamentum, & alia columnarū erectio, & alia cōpleta ædificatio: sed tñ pars ædificatoria est una, & eadem, quæ est horum triū motuū principij. & idē est in alijs motibus. Si uero accipiant diuersa ultima disparata q̄ nō sunt in una serie motus, sed sunt omnino disparata, tñ & motus spēs differūt & principia motiua, sicut alia ars est q̄ est principij ædificationis & cōstructionis nauis. Sic ergo ubi est idē ultimū spēs, est & eadē uirtus sūm spēm, idē actus siue motus uirtutis: sicut patet qd idē ultimū spēs est, qd attingit temperantia in me & in te. s. moderātia circa delectationes tactus: unde nec temperantia, nec actus eius specie differt in me & in te, ubi uero ultimū quod attingit uirtus, nec est in eadē spēs, nec sub eadem serie motus continetur

12. q. 67. ar. 1. Et 3. ser. di. 11. q. 1. 2. 4. Cap. 8. & 9. tom. 3.

Tex. 116.

Cap. 4. non. procul a pri.

Cap. 8. de som.

Cap. 1. par. 1. a. prim. 10. 5.

Plotinus in 11. de uirtutibus. c. 13. 7.

Cap. 4.

Cap. 4. de ciui. Dei. tom. 5.

12. q. 10. in 11. 22. de act. in fine. 11. 2. tom. 5.

Cap. 1. de ciui. Dei. tom. 5.

netur, oportet qd sit differentia fm spem nō solum in actu virtutis: sed etiā in ipsa virtute, sicut patet de istis virtutibus, fm qd dicitur de Deo & de homine. ubi vero vltimū virtutis differt spem (si tū sub eadē serie motus cōtinetur, vt. Lab uno puenitur I aliud) ē qd ē act⁹ differēs spē: sed virtus ē eadē, sicut fortitudinis actus ad aliud vltimū derivatur ante praliū, & ad aliud in ipso pralio, & ad aliud in triūpho: vñ alius spē actus est accedere ad bellū, & alius in pralio fortiter stare, & alius iterū de adepta victoria gaudere, & eadē fortitudo est, sicut ēt eiusdē potētia actus est amare, desiderare, & gaudere. Manifestū est igit ex prædictis, qd cū status patriæ sit altior, qd status viri, qd ptingat ad pfectius vltimum. Si igit vltimū illud ad qd ptingit virtus viri ordinat ad vltimū illud, ad qd ptingit virtus patriæ, necesse ē qd sit eadē virtus fm spem, sed actus erūt differētes. Si at non accipiat unū in ordine ad aliud, tūc nō erūt eadē virtutes nec fm actū, nec fm habitū. Manifestū est aut, qd virtutes ciuiles acquisitæ de qbus locuti sunt Philo. ordinantur tū ad pfectiōdū hoies in vita ciuili, nō fm qd ordinantur ad celestē gloriā cōsequēdā, & ideo postuerunt qd hmōi virtutes nō manent post hāc uitā, sicut de Tullio Aug. narrat. sed virtutes cardinales fm qd sunt gratuita & infusa, put de eis nō loquimur, pfectū hoīem in vita præsentī in ordine ad celestē gloriā. & ideo necesse est dicere qd sit idē habitus harū virtutū hic & ibi: sed qd actus sunt differētes. nā hi hnt actus, qd cōpetūt tenētibus in finē vltimo: illi autē habent actus, qd competunt iam in fine vltimo quiescentibus.

In istemet arti.

14. de Trin. 5. & 9. 10. 3.

In corp. art.

Ad PRIMVM ergo dicendū, qd hmōi virtutes pfectiunt hoīem in vita actiua, sicut in quadā via qua puenit ad terminū cōtemplationis patrie, & ideo in patria manēt fm actus cōsumatos I fine. Ad SECUNDVM dicendū, qd virtutes cardinales sunt circa ea, qd sunt ad finē, nō quasi in his sit vltimus eorū terminus, sicut vltimus termin⁹ nauis est nauigatio. sed in quātū peā qd sunt ad finē, hnt ordinē ad finē vltimū, sicut rēperātia gratuita nō habet p finali vltimo moderari cōcupiscētiās tādus: sed hoc habet pp similitudinem celestem. Ad TERTIVM dicendū, quōd bonū ciuile nō est finis vltimus virtutum cardinalium infusarū, de quibus loquimur: sed virtutum acquisitarum de quibus Phil. sunt locuti, sicut dictum est.

Ad QVARTVM dicendū, qd nihil phibet unā & eā dē rē esse finē diuersarū virtutū vel actū, sicut cōseruatiō boni ciuilis est finis & termin⁹ militaris, & legis positīuæ. vñ vtraq; ars vel virt⁹ habet actū suū circa hoc, sicut circa finale bonū: sed militaris iquātū puidet de cōseruatiōe boni ciuilis, fm qd p fortia certamina ad hoc puenitur: sed lex positīua gaudet de eodē fm qd p ordinationē legū bonū ciuile cōseruat. Sic igitur fructio Dei in patria est finis oīum cardinaliū virtutū, & unaquæque gaudet ibi de ea, scdm qd ē finis suorū actū. & ideo dī quōd in patria erit una virtus in quantū erit in subiecto, de qua oēs virtutes gaudebūt: tū erunt differentes actus, & differentes virtutes secundum diuersam rationem gaudendi.

Ad QVINTVM dicendū, qd aliqd dī esse obiectū virtutū dupliciter, uno mō, sicut illud ad qd virt⁹ ordinatur sicut ad finē, sicut summum bonū est obiectū charitatis, & beatitudo æterna obiectum spei. Alio mō sicut materia circa quā operatur, ut ab ea in aliud rēdens, & hoc mō delectationes coitus sunt obiectū rēperātiæ. Nō n. rēperātia in-

redidit hmōi delectationibus inherere: sed istas delectationes cōpescēdo rēdere in bonū rōnis. Similiter fortitudo nō rēdit inherere periculis rēperādo pericula: sed cōsequi bonū rōnis, & idē est de prudētia respectū dubitationū, & de iustitia respectū necessitatū huius uitæ, & ideo quā rōnē ab his fuerit recessum scdm pfectū spūalis rāto erūt pfectiores actus harū virtutū, qd prædicta verba magis sē hnt ad has virtutes p modum terminā quo, quam per modū terminā ad quē qui dat speciem.

Ad SEXTVM dicendū, quōd non omnis differentia actuum demonstrat diuersitatem habituum sicut iam dictum est.

Ad SEPTIMVM dicendū, qd virtutes paratiū quas Plotinus definiēbat, pnt cōuenire bonis. Prudētiæ ibi est sola diuina intueri, rēperātia cōditates obliuisci, fortitudinis passiones ignorare, iustitiæ ppetuū sedus cum Deo hnt: sed virtutes Politicæ de quibus ipse loquitur ordinantur ad bonum ciuile præsentis uitæ, ut dictum est.

Ad OCTAVVM dicendū, qd vltima virtutū dicitur & Dñi, mulieris & viri nō ordinant in inuicē, ut sic ex uno trāteatur I aliud: & ideo nō ē similitudo.

Ad NONVM dicendū, qd ipsa habitatio patriæ ad opera virtutum, qua ferunt pfectiōdū gloriā, pertinet ad ipsos habitus virtutum.

Ad X. dicendū, qd fides ordinatur ad veritatem non apparentē, & spes ad ardū non habentē: cuta quo speciē habent. Et ideo quamvis excellentiores sint virtutibus cardinalibus pp abstrahēdū, tamen euacuantur propter hoc, quod habent speciem ab eo quod non manet.

Ad XI. dicendū, qd etiā scientia nō destruit secundum habitum: sed habebit alium actum.

Ad XII. dicendū, qd patientia nō manebit in patria secundū actum quē habet in via, tolerandō tribulationes: manebit tū secundum actum cōuenientē fini, sicut & de aliis virtutibus dictum est.

Ad XIII. dicendū, qd quidam dicunt qd irascibilis & concupiscibilis in quibus sunt temperantia & fortitudo, sunt in parte superiori rōnis: in parte sensitīua. Sed hoc est contra Philoan. ubi dicit, qd virtutes sunt irrationabiles partibus dā autē dicunt qd vires sensitīuæ partīs materialis anima separata, vel secundum potentiam tū ad secundum actum. Sed hoc nō potest esse, quia potentia sensitīuæ non est sine corpore, & quia anima sensitīua brutorum, est etiam incorporealis, quod est erroneum: cuius autē est actus, est etiam potentia unde oportet qd potentia hnt sint coniuncta, & ita post mortē nō remanent anima separata actū, sed virtute sicut in radicibus quantum I potentie animæ sunt ab effectu virtutes aut ista sunt quidē in irascibilis, quantum ad eorum derivationem: sed secundum uoluntatem & inchoationem sunt in ratione & in uoluntate quia principalis actus virtutis moralis est cōceptus: quæ est actus appetitus rationalis: sed ita cōceptus per quandam applicationem terminatur ad passionē irascibilis & concupiscibilis, secundum uoluntatem, & fortitudinem.

Ad XIV. dicendū, qd oīa illa quatuor pertinet ad unū quēq; actū uirtutū cardinaliū per modum rōnis, inquantum in eis consistit beatitudo ceteris angelis secundū actū uig. quē habet circa materiam ciborū & potuū: sed secundum actum parit, quæ habet circa vltimum finem, sicut & alie virtutes.

Ad XV. dicendū, qd sobrietas non assimilatur angelis secundū actū uig. quē habet circa materiam ciborū & potuū: sed secundum actum parit, quæ habet circa vltimum finem, sicut & alie virtutes.

Ad XVI. dicendū, qd oīa illa quatuor pertinet ad unū quēq; actū uirtutū cardinaliū per modum rōnis, inquantum in eis consistit beatitudo ceteris angelis secundū actū uig. quē habet circa materiam ciborū & potuū: sed secundum actum parit, quæ habet circa vltimum finem, sicut & alie virtutes.

Ad XVII. dicendū, qd oīa illa quatuor pertinet ad unū quēq; actū uirtutū cardinaliū per modum rōnis, inquantum in eis consistit beatitudo ceteris angelis secundū actū uig. quē habet circa materiam ciborū & potuū: sed secundum actum parit, quæ habet circa vltimum finem, sicut & alie virtutes.

Ad XVIII. dicendū, qd oīa illa quatuor pertinet ad unū quēq; actū uirtutū cardinaliū per modum rōnis, inquantum in eis consistit beatitudo ceteris angelis secundū actū uig. quē habet circa materiam ciborū & potuū: sed secundum actum parit, quæ habet circa vltimum finem, sicut & alie virtutes.